

Otázka: Filosofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Sibli

„Dvě věci naplňují mysl vždy novým a vzrůstajícím obdivem a úctou, čím častěji a vytrvaleji přemýšlení se jimi obírá: HVĚZDNÉ NEBE NADE MNOU A MRAVNÍ ZÁKON VE MNĚ.“ - U. I. Kanta

„MYSLÍM, TEDY JSEM.“ - Descartes

„O VŠEM JE MOŽNO POCHYBOVAT VYJMA VLASTNÍ POCHYBNOSTI.“ - Descartes

FILOSOFIE

- Matka všech věd, věda o moudrosti
- Vznik v Řecku 700 p. n. l., poznatky z této doby platí i dnes
- Empirická věda - staví na zkušenosti, kritická věda - rozumová
- Na počátku - ÚDIV/ SKEPSE / POCHYBNOST → lidé přestali brát svět jako

samozřejmost → začali racionálně zkoumat (vznik teoretického postoje)

- Soustavné kritické uvažování o problémech bytí, světa, poznání a člověka, lidské kladení
- Filosofie si klade 3 otázky

- **Ontologické**

- Věda o otázce bytí, existence, jsoucna

- **Gnozeologické**

- Věda o poznání jsoucna

- **Filosoficko - antropologické**

- Spousta disciplín, které souvisí s filosofií
 - Etika, estetika, politologie, sociologie, logika - Aristoteles

Ontologické pojmy

- Metafyzika - učení řeckých filosofů - Aristoteles
- **O existenci jsoucna**
- Za hranicí lidského rozumu, předmětem jevy, které zkušenostně odůvodnit nelze
- Hledá, **co je základ jednotlivých jsoucna** (jak vzniká existence), podstata bytí

MONISMUS

- Směr, který tvrdí, že podstatou existence je pouze 1 látka
- Látka je hmota nebo idea (myšlenka)
- HMOTA jako základ = **MATERIALISMUS**
- LÁTKA jako základ = **IDEALISMUS**
- Co se s látkou stane po smrti
 - **OBJEKTIVISMUS**
 - Stavební látka nezaniká, schopnost přetvořit se v jinou látku
 - **SUBJEKTIVISMUS**
 - Ukončení existence látky se zánikem věci, které je látka základem
- 4 větve monismu se navzájem protínají

DUALISMUS

- Předchůdci materialisté nebo idealisté
- Spojení substancí - HMOTA + IDEA

PLURALISMUS

- Pluralita základů existence, více než 2 podstaty existence jsoucna

DETERMINISMUS

- Vše co existuje, je předem dáno - většinou jde o Boha, kdo natahuje hodinky
- Vše, co je jsoucí, má určený řád, nevěří v nahodilost

INDETERMINISMUS

- Existence jsoucího je naprosto nahodilá
- Atomisté, vysvětlení odlišnosti lidí, Demokritos

TELEOLOGIE

- Aristoteles
- Učení o účelu a cíli lidské existence
- Posuzování z existujícího jsoucna
- Lidé mají nejvyvinutější duši (uvažování o účelu a proč jsme tu)

DIALEKTIKA

- G. W. Fr. Hegel - rozpracování K. Marxem
- Věda o nejobecnějších zákonitostech vývoje přírody a společnosti
- Zákony Jednoty a boje protikladů
 - Lidé do sebe naráží - vývoj společnosti (spory, požadavky...)

Gnoseologické pojmy

SUBJEKT A OBJEKT

- Objekt = to, k čemu směřuje subjektovo poznání, k čemu chce dospět
- Subjekt = aktivní, poznávající, zvědavý člověk, subjekt se může stát i objektem

RACIONALISMUS

- Filosofický směr, který poznání staví na rozumu a nestaví na zkušenosti (protože zkušenost nemusí být vždy pravdivá, ale zkreslená), zkušenost pouze stimuluje (moment zamyšlení)
- Descartes, Dante, Fichte

EMPIRISMUS

- Základ poznání = smyslová zkušenost
- To, co člověk jako první vnímá smysly, je skutečné, zamyšlení zkresluje

SENZUALISMUS

- Veškeré poznání usuzujeme od počitků a vjemů

SKEPTICISMUS

- Vznik Řecko 400 p. n. l.
- Svět je nepoznatelný, pochybnosti - pochyba je základ

PRAVDA

- Subjektivní pravda existuje, objektivní pravda neexistuje (poznání ovlivňuje prostředí) → absolutní pravda není (= vrchol každé filosofie)

INTUICE

- Descartes
- Jakákoli myšlenka bez předešlého logického uvažování
- Filozofové, kteří neví, tuší, vycítí, že jejich poznání je správné

MYSTIKA

- Cesta k poznání - založena na víře v nadpřirozeno
- Propojení filosofa s božským principem; odkrývá to, co je pro smrtelníky nepoznatelné; otázka o stvoření světa

Předsokratovská filosofie

- Období, které se snaží přijít na otázku poznatelnosti světa, z čeho vznikl svět, hledají ARCHÉ (= PRALÁTKA)
- 6. - 4. století p. n. l.
- Antická říše v prostoru Středoziemního moře - osidlování a vznik městských států (Athény, Milén, Sparta) - hierarchie městských států
- Demokratický systém Antiky
- Perikles - demokratické ústavy (předloha římského politického systému)
- Říše nemá příliš vysoké postavení mezi ostatními

Milétská škola

- **THÁLES Z MILÉTU** (640 p. n. l. - 547 p. n. l.)
 - Pralátkou je **VODA**
 - Po potopách pozoroval, jak z děr vylézají různé živočichové (žížaly)

- voda plodí život

- Jsou 2 druhy vody
 - Jedna je základní stavební jednotkou všech jsoucen
 - Druhá tvoří všechny jezera, moře, řeky

- **ANAXIMANDROS** (611 - 549 p. n. l.)

- Kritik Thaleta
- Je velice obtížné si představit, že z vody vznikají i tuhé věci

- **APEIRON**

- Abstraktní pralátka; princip, který se skládá ze 4 základních elementů (voda=vlhko, vzduch=chlad, země=sucho, oheň=teplo)
- Vše má svůj protiklad → třením protikladů vznikají jednotlivá jsoucna
- Není to statický vývoj, vše se vyvíjí v pohybu
- „Z čeho věci vznikají, do toho též zanikají, platíce si navzájem pokutu a trest podle určení času.“

- **ANAXIMENES** (současník Anaximandra)

- Pralátka je **VZDUCH**
 - Zředěním vzduchu vznikne oheň, zhuštěním vzduchu vznikne voda

- **HERAKLEITOS Z EFESU** (540 - 480 p. n. l.)

- „Dvakrát do též řeky nevstoupíš“
- První filosof, který má filosofii jako systém
 - Otázka pralátky i gnoseologická otázka (jak dojít k poznání)
- Pralátka **OHEŇ**
 - Oheň vše vytváří, veškeré dějiny a život probíhá v koloběhu dění a přeměny ohně
 - Začíná rozdmýcháním ohně = PÝR
 - KERAUNOS = blesk, který úderem rychle zasáhne ale i rychle odchází
 - ŽHAVÉ UHLÍKY = nikdy neuhasnou a postupně se znovu rozdmychají a vytvoří koloběh ohně
- „Panta rei“ = „Vše plyne“ - svět je v neustálém pohybu, nic není nahodilé, vše existuje z nějaké nutnosti - ZAKLADATEL DIALEKTIKY (vše předem dáno)
- harmonické uspořádání všech jsoucen = LOGOS - moudrý člověk žije v souladu s touto harmonií
- duše je také složena z ohně
 - když se dodržuje logos - při umírání duše zůstává dál plápolající a připojí se k arché (k pralátce světa)
 - při nesoužití s logem během života se při umírání duše přemění ve vodu a tu vodu pohltí země

Pythagorejská škola

- **PYTHAGORAS** 580 - 500 p. n. l.
 - Je považován za zakladatele Pythagorejců ale ne vše, co je dílem této školy může být připisováno jemu
 - Vědec, astronom, matematik
 - Základní jsoucno je **ČÍSLO** (pralátka)
 - Princip TETRAKTYS
 - Číslo 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
 - Každé číslo má protiklad, navzájem se vylučují
 - Číslo 10 = 1+2+3+4 - stačí mu pouze 4 čísla
 - Tečka = 1 bod; 2 body = úsečka; 3 body = plocha; 4 body = těleso
 - Pythagorova věta
 - Naše duše je stvořena z čísel, skládá se z jejich **vzájemných protikladů** (vlhké x suché, studené x horké) všechny musí být ve vzájemném poměru (stejně množství v rámci duše), pokud něco převažuje - psychická nemoc člověka
 - Duše po smrti putují a převtělují se do rostlin a zvířat, **víra v koloběh duše**
 - Zastánci vegetariánské stravy (tělesná schránka je schránkou kde je duše uschována), nesmí jíst potraviny tvaru lidského těla (fazole připomínají ledviny)

- Idealistická filosofie
- Estetika ovlivněna vztahem k matematice a geometrii
 - základem všeho harmonická tělesa a křivky, vyvážená krása lidského těla
 - krásný člověk je chytrý, nevzhledný člověk není chytrý

Eleaté

- město Elea
- fyzika, matematika
- **popírá pohyb**, koloběh dění a pohyb na světě neexistuje
- **XENOFANES** (580 - 480 p. n. l.)
 - Zakladatel Elejské školy
 - **Panteista** - božský princip je přítomen ve všech existujících jsoucnech
 - Existuje 1 jediný hlavní Bůh, který stojí nad všemi ostatními - jeho princip ve všech jsoucnech
 - **Vše je neměnné, nehybné, stálé, věčné** (protože i Bůh je takový)
 - Základní myšlenka Elejské školy
- **PARMENIDES** (540 - 456 p. n. l.)
 - Nejvýznamnější ze všech filosofů Elejské školy

- **„Bytí jest a nebytí není.“**

- Bytí jest = všude kolem jsou jsoucna, nikde není volný prostor, víc už se nevejde
- Nebytí není = není prostor pro další jsoucna - eliminace pohybu, nemůžeme se hýbat, protože je tu přeplněno jsoucny, nemáme kam se hýbat

- ZENÓN

- Vymýšlí „**APORIE**“

- Příběhy, na kterých dokazuje, že čas jako veličina neplyne, pohyb jsoucnen není; jako podpora svého učitele

- **PŮLENÍ**

- Když běžec vyběhne na dráhu, nikdy nedoběhne do konce, protože pohyb není, celá se cesta se půlí, běžec pořád setrvává na startu

- **ACHILLES A ŽELVA**

- Achilles s želvou vybíhají, Achilles želvu nikdy nedohoní, nikdy se nepohne z místa, želva bude o krok před ním, Achilles uběhne vždy jen půlku toho co želva

- **LETÍCÍ ŠÍP STOJÍ**

- Vystřelení šípu - dráha rozdělena na statické body, šíp v tom bodě stojí, rozfázování pohybu (základ matematické nekonečnosti)

- **STADION**

- Jeden běžec běží, divák stojí a kouká
- Běžcova dráha pohybu je jednoduchá vůči tělesu, které stojí
- Když poběží 2 běžci proti sobě, čas bude dvojnásobný, dráha bude dvojnásobná

Filosofové částicových hypotéz (Atomisté)

- **EMPEDOKLES**

- **EKLEKTIK** = filosof, který vybírá různé filosofické myšlenky a snaží se z nich dělat celek, filosofický náhled, kompilace
- **Oddělil** v rámci své filosofie **pohyb od jsoucna**
- Jsoucí je nehybné, existuje zdroj pohybu, který to jsoucno rozpohybuje
- **Dualista** = 2 principy, kterými staví svět
- 4 kořeny světa - **země, oheň, voda a vzduch**
 - Základní kameny všech jsoucnen
 - Vznikají až když je **láska** a **svár** (stavební principy) vystaví
 - Láska vystaví jsoucna z kořenů, je stavební, boří kořeny a staví jsoucno
 - Svár jsoucna ničí, ale kořeny zůstávají, boží jsoucno a staví

kořeny

- **ANAXÁDORAS**

- Staví na kritice Empedokla
- Jedna stavební síla = **NÚS**
- Nús staví jsoucna z tzv. **HOMOJOMÉRIÍ** (=SEMEI)
 - Malinké částice, které lze do nekonečna dělit
 - Nemají v sobě princip pohybu - ten zajišťuje nús
 - Každé jsoucno má určitý poměr homojomérií; poměr, který převládá, určuje charakter věci (homojomérie svalů, zubů, dřeva,...)

- **DÉMOKRITOS** (470 - 360 p. n. l.)

- Základní stavební látkou jsou **ATOMY**
 - Mají svou barvu, tvar, velikost, přichytky, hustotu, nemají tíži
 - Atomy se pohybují vířivým pohybem a navzájem do sebe narážejí
 - Když do sebe 2 atomy narazí - vytváří shluky - jsoucna
 - Atomy nezanikají, tvoří se z nich něco jiného
- Žádný princip, žádný duch, pouze pohyb - dá vzniknout jsoucnu
- **ZAKLADATEL MATERIALISMU**

- Konkrétní jsoucno staví, konkrétní jsoucno se rozdělí
- Bez jakéhokoli božského vyššího principu
- Rozumem odůvodnitelné